

ปัญหาเกี่ยวกับสถานะและการคุ้มครองบุตรที่เกิดจากชายหญิง ที่อยู่กินฉันสามีภริยา

กมลวรรณ อยู่วัฒนะ, กัลยา ตันศิริ, วารี นาสกุล, ไพโรจน์ กัมพูสิริ

โครงการปรัชญาดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาที่อยู่ร่วมกันโดยไม่มีการสมรสและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร เปรียบเทียบสถานะและความสัมพันธ์ของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อจัดทำร่างมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการคุ้มครองสถานะและความสัมพันธ์ของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาและบุตร ด้วยวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้เทคนิคผสมผสานระหว่างการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่าประเทศไทยตกเป็นสมรส เช่น การอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Pacte civil de solidarité) การจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Registered Partnership) การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) และการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลง (Domestic Contracts) เป็นต้น มีการกำหนดความเป็นบิดามารดาให้แก่บุตรนอกกฎหมายจากการรับรองตามคำสั่งศาลหรือการรับรองด้วยความสมัครใจเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจปกครองโดยบิดาสามารถระบุในหนังสือรับรองการเกิดหรือทำข้อตกลงกับมารดาเด็กหรือตามคำสั่งศาล บุตรนอกกฎหมายมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาและได้รับเงินค่าเลี้ยงดูบุตรจากรัฐ ขณะที่ประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายรับรองสถานะและความสัมพันธ์ของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสและบุตร

จึงได้เสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาและบุตรของไทย ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขสำคัญแห่งการสมรสเมื่อสมรสตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น หรือสมรสตามหลักศาสนาแล้วแจ้งเป็นหนังสือไปยังนายทะเบียนเพื่อบันทึกการสมรส และกำหนดให้การเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นเมื่อได้แจ้งเกิดตามความยินยอมของบิดามารดา

คำสำคัญ: สถานะ, บุตร, อยู่กินฉันสามีภริยา

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 10 1st Supplementary (January) 2018

Problems on Status and Protection of Children Born out of Wedlock

Kamonwan Yoowattana, Kanlaya Tansiri, Waree Nasakul, Pairoj Kampusiri

Doctor of Philosophy Program in Social Sciences Department of Law Faculty of Law Ramkhamhaeng university

Abstract

This study has the purpose to study about status and relationship between cohabitate couples and the relationship between parents and their children compared to the cohabitating relationship, and relationship between parents and child according to Thai Law and International Law in order to prepare an appropriate draft of legal measure to protect the status and cohabitating relationship, and the child born out of wedlock. In this case, it is taken by using Qualitative Research, which is a mixed technique between Documentary Research and Field Research by using In-Depth Interview) and Focus Group. From the study, it is found that laws in many European countries allow citizens to live together as cohabitation in other types rather than registering for marriage by making an agreement; for example, a man and a woman are allowed to live together under the cohabitation agreement (Pacte civil de solidarité), a registered partnership, cohabitation agreement, and living together under agreement (Domestic Contracts), etc. Parenthood can be determined to the illegitimate child by the court order or voluntary endorsement to obtain parental power. The father can specify in the birth certificate or make an agreement with the mother or by the court order. The illegitimate child has a right to have parental support and receive child support payments from the state; whereas, there is no law to certify the status and relationship of cohabitate couples and a child born out of wedlock.

From the study, it is suggested that the problems on status and cohabitating relationship and the child in Thailand can be resolved through the amendment of the essential conditions of marriage. When entering into the local custom marriage or religious ceremony, in this case, the registrar will be informed in writing to record the marriage, and a child will be specified as a legitimate child after notifying birth with the consent of the parents.

Keywords: status, child, cohabitation

บทนำ

การรวมกลุ่มของมนุษย์จะเริ่มต้นจากความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในลักษณะของกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) ในรูปแบบของครอบครัว สมาชิกจะมีความรักและความผูกพันในระดับสูงกับบิดามารดาและญาติพี่น้อง เมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์มนุษย์เริ่มมีความรู้สึกนึกคิดในเรื่องเพศผนวกกับความปรารถนาที่จะสืบเผ่าพันธุ์ด้วยการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งผ่านทางสายเลือดจากบิดามารดาสู่บุตรเพศสัมพันธ์จึงเป็นเหตุผลประการหนึ่งของการอยู่ร่วมกันของชายหญิง อันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันสากลทางสังคมคอยทำหน้าที่หล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม ความสำนึก ปลุกฝังความรักและคุณค่าของชีวิต ทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษา ค่านิยม ทักษะคิด บรรทัดฐาน ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขจนกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ มีคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ประเทศต่างๆ ในโลกทั้งในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law) จึงต่างมีมาตรการทางสังคมและทางกฎหมายเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองในการสร้างครอบครัว เพื่อยืนยันว่าสังคมโลกจะสงบสุขและมีสันติภาพได้ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวได้รับความคุ้มครองจากรัฐและสังคม ด้วยการประกันสิทธิและสถานะของบุคคลอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรส ย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, 2550, ข้อ 25 (2)) รัฐ

ไม่อาจเลือกปฏิบัติด้วยการปฏิเสธสิทธิและประโยชน์ที่เป็นสาระสำคัญ ทั้งต้องบังคับตามสิทธิของเด็กจากบิดามารดาตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นหลักการสากลที่รัฐต้องให้การยอมรับนับถือในศักดิ์ศรีอันติดตัวมาและในสิทธิอันเท่าเทียมกันและไม่อาจเพิกถอนได้ของบรรดาสมาชิกในครอบครัวมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน ทำให้บุตรนอกสมรสมีสถานะใกล้เคียงกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายบุตรในสมรสแม้บิดามารดาจะไม่ได้สมรสกัน

ในอดีตก่อนวันที่ 1 ตุลาคม 2478 กฎหมายไทยได้ให้การรับรองสถานะของสมาชิกในครอบครัวเมื่อชายหญิงได้แสดงออกตามประเพณีแห่งศาสนาที่ตนนับถือ โดยมีได้นำเอาการจดทะเบียนสมรสมาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการให้สิทธิหรือปฏิเสธความสัมพันธ์ของสามีภริยาและสิทธิในความเป็นบุตรตามธรรมชาติที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งยินยอมให้ชายมีภริยาได้หลายคน ตามหลักชายหนึ่งกับหญิงหลายคน (Polygamy) โดยถือว่าภริยาทุกคนเป็นภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายแต่อาจมีฐานะลดหลั่นกันไปตามลำดับชั้น เช่น เมียกลางเมือง เมียกลางนอก เมียกลางทาสี(พระยาวิชัยสุนทร, 2472, หน้า 23) ซึ่งเป็นไปตามอิทธิพลของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในขณะนั้น ต่อมาเมื่อมีการเปิดการค้าเสรีกับต่างประเทศ ทำให้คนในบังคับของอังกฤษไม่ยอมอยู่ภายใต้บังคับศาลไทยเป็นเหตุให้เกิดสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่คนต่างด้าว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าให้มีการปรับปรุงกฎหมายครั้งใหญ่ให้มีลักษณะเป็นสากล ส่งผลให้มีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยครอบครัว จึงนำเอาหลักการมีคู่สมรสแบบชายหนึ่งหญิงหนึ่ง (Monogamy) มาใช้บังคับและกำหนดให้การสมรสมีเพียงการจดทะเบียนเท่านั้น นับแต่นั้นเป็นต้นมาชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาจะมีสถานะเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายและอยู่ในฐานะคู่สมรส จึงต้องผ่านการจดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์มาตรา 1448 ประกอบมาตรา 1457 ดังนั้น ชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาตามความเป็นจริง โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส จึงไม่ถือเป็นคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งบุตรที่เกิดมาก็ไม่มีสถานะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายบิดา กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จึงบันทึกสถานภาพแห่งสิทธิของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาและบุตรตามความเป็นจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาที่อยู่ร่วมกันโดยไม่มีการสมรสและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร
2. ศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. ศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับสถานะของบุตรและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรของเด็กที่เกิดจากบิดามารดาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
4. ร่างมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสถานะและความสัมพันธ์ของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาและบุตร อันจะเป็นต้นแบบในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนากฎหมายต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ หน้าที่ และสถานะของสามีภริยาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่และสถานะของ

สามีภริยาในต่างประเทศ ทั้งในประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบลายลักษณ์อักษรและประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบจารีตประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในอาเซียน การศึกษามีขอบเขตเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ หน้าที่และสถานะของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยา โดยไม่รวมถึงการอยู่กินของชายหญิงในพฤติการณ์อื่น เช่น ชายหรือหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยากับชายหรือหญิงซึ่งมีคู่สมรสอยู่ก่อนแล้ว (สามีน้อยหรือภริยาน้อย) ชายหรือหญิงที่อยู่กับบุคคลอื่นโดยไม่มีเจตนาจะผูกพันเป็นสามีภริยากัน ทั้งนี้ไม่ศึกษาในส่วนของความรับผิดชอบทางอาญา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการศึกษาถึงแนวทางการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่และสถานะของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาในทางทฤษฎี บทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับแล้ว ยังจะศึกษาในแง่มุมของอาจารย์ผู้สอนกฎหมาย ผู้พิพากษา และนักวิชาการในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสตรีและสถาบันครอบครัวอีกด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

สถานะ หมายถึง สิทธิที่กฎหมายกำหนดให้เนื่องจากการผูกพันความสัมพันธ์ตามกฎหมายลักษณะครอบครัว

ครอบครัว หมายถึง การที่ชายหญิงตกลงอยู่กินฉันสามีภริยาตามสภาพความเป็นจริงมีปฏิสัมพันธ์และหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อกัน จะมีบุตรหรือไม่มีบุตรและจะจดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ตาม

การอยู่กินฉันสามีภริยา หมายถึง การที่ชายหญิงตกลงปลงใจใช้ชีวิตร่วมกันตลอดชีวิต ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อุปการะเลี้ยงดูกัน รวมถึงความสัมพันธ์กันในทางเพศ

สามีภริยาตามกฎหมาย หมายถึง สามีภริยาที่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย

ชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภรรยา หมายถึง ชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภรรยาตามความเป็นจริงและ หมายความว่ารวมถึงสามีภรรยาที่หย่าขาดจากกันแต่ยังคง อยู่กินฉันสามีภรรยา

บุตร หมายถึง บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายและ บุตรนอกสมรสที่เกิดจากชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภรรยา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เห็นถึงความแตกต่างของกฎหมาย ในการคุ้มครองชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภรรยาตาม กฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ อันเป็น แนวทางในการพัฒนากฎหมายและกระบวนการ ยุติธรรมในสังคม

2. ทำให้ได้มาซึ่งรูปแบบของการสมรส นอกเหนือจากการจดทะเบียนเพื่อความเสมอภาคกัน

3. ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางใหม่ในการกำหนด สถานะของบุตรที่เกิดจากบิดามารดาไม่จดทะเบียน สมรสเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางกฎหมาย

4. ทำให้เกิดประโยชน์ต่อวงการกฎหมาย และประชาชนทั่วไปที่จะได้รับความคุ้มครองทาง กฎหมาย เกิดความเป็นธรรมและลดความขัดแย้งใน สังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากาการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานะและ ความสัมพันธ์ของชายหญิงที่อยู่กินกันตามความเป็น จริงโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการใช้เทคนิคผสมผสานระหว่าง การวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) และ การศึกษาภาคสนาม (Field Research) ด้วยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่เปิดโอกาส ให้ผู้สัมภาษณ์สามารถซักถามเพิ่มเติมหรือขยายความ จากคำถามได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการสัมภาษณ์มี

ลักษณะยืดหยุ่น ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้ในการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ (ณรงค์ โพธิ์พฤชานันท์, 2556, หน้า 197) โดยบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหรือที่เรียกว่า ผู้เข้าร่วมวิจัย (Research Participants) จะต้องได้มา ด้วยความสมัครใจโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555, หน้า 204) ซึ่งเมื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการ คัดเลือกได้ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในทุก ประเด็นของปัญหาแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละกลุ่มจะ ช่วยแนะนำผู้ให้ข้อมูลหลักต่อไปในแบบลูกโซ่หรือก่อน หิมะ (Snow-ball Sampling) (ณรงค์ โพธิ์พฤชานันท์, 2556, หน้า 186) เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วก็จะ เข้าสู่ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ซึ่งเป็น กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำและลุ่มลึก ทั้งสามารถ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลได้

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา และความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรโดย เปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศฝรั่งเศส ประเทศ เนเธอร์แลนด์ ประเทศอังกฤษและประเทศแคนาดา พบว่า มีความแตกต่างกันหลายส่วน เนื่องจากการ เป็นสามีภรรยาตามกฎหมายฝรั่งเศสอนุญาตให้การ สร้างความสัมพันธ์มีมากกว่าการจดทะเบียนสมรสโดย ขยายออกไปถึงการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ ร่วมกัน (Pacte civil de solidarité) สามีภรรยาภายใต้ ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันจะมีสิทธิและหน้าที่ตามที่ ระบุไว้ในข้อตกลงเท่านั้น ในทำนองเดียวกับกฎหมาย ประเทศเนเธอร์แลนด์ สามารถสร้างความสัมพันธ์ด้วย

การจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Registered Partnership) และการทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) ส่วนประเทศอังกฤษ การเป็นสามีภริยาตามกฎหมายมิได้ทั้งกรณีการจดทะเบียนสมรสและการทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) ขณะที่กฎหมายประเทศแคนาดา การเป็นสามีภริยาอาจเกิดจากการจดทะเบียนสมรส ณ สำนักงานทะเบียนราษฎรหรือการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลง (Domestic Contracts) โดยทุกประเทศต่างด้วยยึดถือหลักการเป็นสามีภริยาหนึ่งเดียว ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

อย่างไรก็ตาม การเป็นสามีภริยาตามกฎหมายไทยมีส่วนคล้ายคลึงกับการเป็นสามีภริยาตามกฎหมายของประเทศในกลุ่มอาเซียน เช่น กฎหมายประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กฎหมายประเทศอินโดนีเซีย กฎหมายประเทศฟิลิปปินส์ และกฎหมายประเทศกัมพูชาที่การสร้างครอบครัวด้วยการอยู่กินฉันสามีภริยาตามธรรมชาติโดยไม่จดทะเบียนสมรสยังไม่ได้รับการยอมรับให้มีสถานะเป็นสามีภริยา ทั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์การสมรสจะมีเมื่อจดทะเบียนแล้วเท่านั้น โดยไม่มีการกำหนดรูปแบบการสร้างครอบครัวในลักษณะอื่น ยกเว้นในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม และในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล 4 จังหวัดภาคใต้ของไทยที่บังคับตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามกับผู้นับถือศาสนาอิสลามที่สามารถสมรสตามพิธีนิกะห์และจดทะเบียนต่อกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั้งสามกรณีได้สืบคน ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อรับรองสถานะและกำหนดสิทธิหน้าที่ของชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาตามความเป็นจริงนอกเหนือจากการจดทะเบียนสมรสของไทย จึงควรนำเงื่อนไขของการ

สมรสตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นหรือการสมรสตามหลักศาสนามาใช้บังคับเพื่อให้ชายหญิงเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายมีสถานะเป็นคู่สมรสอีกทางหนึ่ง โดยให้ชายหญิงคู่สมรสมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องแจ้งเป็นหนังสือไปยังนายทะเบียนเพื่อออกใบสำคัญการสมรส ดังนั้น เมื่อปรากฏแก่นายทะเบียนตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวว่ามีการสมรสตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น หรือสมรสตามหลักศาสนาตามคำร้องขอของคู่สมรส ให้นายทะเบียนบันทึกการสมรสนั้นไว้ในทะเบียน คำร้องเช่นว่านี้ ต้องมีลายมือชื่อของผู้ร้องขอและพยานสองคนในคำร้องขอพร้อมแนบเอกสารหลักฐานแสดงการสมรสนั้นด้วย ถ้าผู้ร้องไม่สามารถลงลายมือชื่อได้โดยวิธีหนึ่งวิธีใด ให้นายทะเบียนหมายเหตุไว้ในบันทึกการสมรส และเมื่อได้บันทึกการสมรสทางทะเบียนแล้ว นายทะเบียนต้องออกใบสำคัญแสดงการบันทึกการสมรสนั้นมอบให้ฝ่ายละฉบับโดยไม่เรียกค่าธรรมเนียม

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้น ในกรณีที่บิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์ทางกฎหมายต่อกัน กฎหมายประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้มีการกำหนดสิทธิความเป็นบิดามารดาให้แก่บุตร ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการรับรองตามคำสั่งศาลหรือการรับรองด้วยความสมัครใจโดยเปิดเผย หรือการรับรองด้วยการจดทะเบียนในทะเบียนประวัติในขณะที่บุตรเกิดหรือการรับรองโดยการระบุลงในเอกสารทางทะเบียนราษฎรก็ได้ ขณะที่กฎหมายประเทศเนเธอร์แลนด์กำหนดให้สำนักงานแห่งชาติเพื่อการฟื้นฟูสมรรถนะเด็ก (LBIO) ทำหน้าที่คำนวณค่าใช้จ่ายและเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรจากบิดามารดาแทนบุตร ทั้งอำนาจปกครองบุตรของบิดามารดาเกิดขึ้นเมื่อบิดาระบุในหนังสือรับรองการเกิด หรือทำข้อตกลงกับมารดาเด็ก หรือศาลมีคำสั่งให้บิดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองโดยไม่จำเป็นต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย

ส่วนกฎหมายประเทศอังกฤษ การกำหนดอำนาจปกครองของบิดา นอกจากศาลได้มีคำสั่งให้บิดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแล้ว อาจเกิดขึ้นเมื่อบิดาได้ระบุไว้ในหนังสือรับรองการเกิดหรือได้ทำข้อตกลงกับมารดาโดยมีศูนย์ติดตามการอุปการะเลี้ยงดูบุตร หรือ Child Support Agency คอยทำหน้าที่ในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาแทนบุตร บุตรทุกคนจึงมีสิทธิได้รับมรดกของบิดา และตามกฎหมายประเทศแคนาดาจะมีการจัดสรรเงินสนับสนุนค่าเลี้ยงดูบุตรให้สำหรับเด็กทุกคนเมื่อบิดาถึงแก่ความตาย บุตรนอกกฎหมายยังได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐ ซึ่งจะแตกต่างจากกฎหมายไทยที่บิดานอกกฎหมายไม่มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วโดยพฤติการณ์มีเพียงสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเท่านั้น ทั้งไม่มีหน่วยงานหลักที่คอยทำหน้าที่ในการคำนวณค่าใช้จ่ายและเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรจากบิดามารดาแทนบุตรเช่นอย่างในประเทศเนเธอร์แลนด์และประเทศอังกฤษ

ดังนั้น ตามกฎหมายไทย รัฐจึงควรมีมาตรการคุ้มครองเด็กที่เกิดจากบิดามารดาสมรสตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นหรือการสมรสตามหลักศาสนา โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชายซึ่งเป็นสามีหรือเคยเป็นสามีแล้วแต่กรณี ส่วนเด็กที่เกิดจากบิดามารดาที่ไม่ได้สมรสกันจะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาต่อเมื่อได้แจ้งเกิดตามความยินยอมของบิดามารดา ซึ่งความยินยอมของบิดามารดาจะกระทำได้แต่โดยบิดาหรือมารดาลงลายมือชื่อในขณะแจ้งการเกิด หรือทำเป็นหนังสือแสดงความยินยอมโดยระบุชื่อบิดามารดาผู้ให้ความยินยอมและลงลายมือชื่อของผู้ให้ความยินยอม หรือในกรณีมีเหตุจำเป็นจะให้ความยินยอมด้วยวาจาต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนก็ได้ ความ

ยินยอมเมื่อให้แล้วจะถอนไม่ได้ ซึ่งความเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายจะเกิดขึ้นทันทีนับแต่มีการแจ้งเกิดโดยไม่ต้องผ่านการจดทะเบียนรับรองบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรอีก บุตรจึงมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและมีสิทธิหน้าที่ต่อบิดาทั้งตามกฎหมายครอบครัวและกฎหมายฉบับอื่น

อภิปรายผลการศึกษาและสรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างสามัมภริยาและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรตามกฎหมายไทยมีลักษณะแตกต่างจากกฎหมายของประเทศในกลุ่มประเทศโลกตะวันตก เช่น ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ อังกฤษและแคนาดา เนื่องจากประเทศดังกล่าวมีการกำหนดรูปแบบการเป็นสามัมภริยาไว้หลายประการ เช่น การอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Pacte civil de solidarité) ของประเทศฝรั่งเศส การเป็นสามัมภริยาอาจเกิดขึ้นทางทะเบียนราษฎร (Officier de l'état civil) หรือ ณ สำนักงานศาลในเขตท้องที่ที่สามัมภริยามีภูมิลำเนาได้ แต่ห้ามมิให้ทำการสมรสระหว่างผู้ที่มีสามัมภริยาอยู่ก่อนแล้วไม่ว่าจะเป็นการจดทะเบียนสมรสหรือการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ภายหลังการทำข้อตกลงรัฐจะออกใบประกาศเพื่อรับรองสถานะความสัมพันธ์ให้แก่สามัมภริยา ขณะที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีการจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Registered Partnership) ซึ่งสามารถดำเนินการได้ ณ สำนักงานเขตหรือต่อนายทะเบียนฝ่ายพลเรือน หรือสำนักงานทะเบียนราษฎรในเขตท้องที่ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ได้ การเป็นสามัมภริยาอีกประการหนึ่งคือ สามัมภริยาที่ทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) ซึ่งเกิดขึ้นจากการตกลงร่วมกันภายใต้สัญญาโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองหรือจากการกระทำอย่างเป็นทางการระหว่างสามัมภริยาต่อหน้านายทะเบียนก็ได้ ใน

ประเทศอังกฤษ การเป็นสามีภริยาอาจเกิดขึ้นด้วยการทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) ณ สำนักงานทะเบียนราษฎร หรือทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ณ สำนักงานกฎหมาย เพื่อกำหนดรายละเอียดของข้อตกลงหรืออาจกระทำในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ ส่วนประเทศแคนาดา จะมีการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลง (Domestic Contracts) ที่เกิดจากการทำความตกลงเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายและมีพยานลงลายมือชื่อรับรองด้วย โดยบิดามารดาตามกฎหมายประเทศฝรั่งเศสมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรร่วมกันเช่นเดียวกับประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศอังกฤษและประเทศแคนาดาที่บิดาตามธรรมชาติของเด็กมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรโดยไม่คำนึงว่าบิดามารดาได้สมรสกันหรือไม่ ขณะที่การเป็นสามีภริยาตามบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยจะมีเฉพาะเมื่อจดทะเบียนสมรสแล้วเท่านั้น บุตรที่เกิดจากชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสจึงไม่มีสถานะเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาตามธรรมชาติ

ดังนั้น เพื่อความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอันเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้ชายหญิงที่อยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยาและบุตรได้รับความคุ้มครองในทางกฎหมาย การสร้างรูปแบบของการสมรสเพิ่มเติมเพื่อให้รัฐสามารถกำหนดเป็นทางเลือกให้กับประชาชนด้วยความสมัครใจตามหลักเสรีภาพบนพื้นฐานของความเชื่อตามหลักศาสนาและประเพณีปฏิบัติ ด้วยการกำหนดให้ชายหญิงมีสิทธิอิสระในการเลือกรูปแบบการสร้างครอบครัวนอกเหนือจากการจดทะเบียนสมรสด้วยการสมรสตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นหรือการสมรสตามหลักศาสนาตามแต่ที่ชายหญิงเลือกตัดสินใจในขอบเขตของกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่

วางไว้ จึงเป็นไปตามหลักความชอบธรรมที่แต่ละคนมอบอำนาจให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเหนือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย โดยไม่ทำลายสิทธิอิสรภาพและการแสวงหาความสุขในชีวิต ตามหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ชายหญิงเมื่อเจริญวัยแล้วมีสิทธิที่จะสมรสและสร้างครอบครัวโดยไม่มีการจำกัดเนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติหรือศาสนา บุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการสมรส ในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส

รัฐและสังคมชอบที่จะให้การคุ้มครองและรับรองความเป็นครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยทางธรรมชาติและพื้นฐานทางสังคม เด็กทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไขไม่ว่าจะเป็นบุตรที่เกิดจากการสมรสหรือไม่ก็ตาม บิดามารดามีหน้าที่ต่อบุตรโดยเสมอเหมือนกันเฉกเช่นที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/icescrt.pdf> และตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนที่เด็กและเยาวชนพึงได้รับความรักและความเข้าใจเติบโตอยู่ในความรับผิดชอบของบิดามารดาของเด็กเองและพึงได้รับสิทธิเท่าเทียมกันโดยปราศจากการแบ่งแยกหรือกีดกันไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ ศิพ พศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สินกำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ ไม่ว่าจะของเด็กหรือของครอบครัวก็ตาม การกำหนดให้เด็กได้รับสิทธิเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาทันทีนับแต่มีการแจ้งเกิดเด็กจึงเป็นไปตามรากฐานจากเหตุผลธรรมชาติของมวลมนุษยชาติตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติทั้งกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับกับราษฎรจะต้องเป็นกฎหมายที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายธรรมชาติ (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2553, หน้า 190 – 197)

Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University

Vol. 10 1st Supplementary (January) 2018

References

- Human Rights Commission. (2007). **The Universal Declaration of Human Rights**. Bangkok: National Human Rights Commission of Thailand, Article 25 (2).
- Poopruksanan, N. (2013). **Research Methodology, Principles, and Concepts of Research Reports Writing Techniques**. Bangkok: Active Print Co., Ltd. (The 11th edition).
- Kasemsab, P. (2010) **Philosophy of Law (The 11th edition)**. Bangkok: Publishers of Textbooks and Tutorials Documents, Faculty of Law, Thammasat University.
- Phraya Winai Sunthorn. (1929). **Description of Law of the Spouses**. Bangkok: Sophonpipatanakorn Publishing House.
- Prasitrinsiru, S. (2012). **Social Research Methodology**. (The 15th edition). Bangkok: Samlada Partnership.
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Searched on 20th March, 2015 from <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/icescrt.pdf>.